

На виконання Програми дій уряду Міністерство освіти і науки України розробило нову редакцію Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність».

Зазначений документ був підготовлений на основі законопроекту, зареєстрованого на офіційному порталі Верховної Ради України 19.09.2014 р. за № 5093, ініціатором якого виступила голова Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти Л. Гриневич. Проект акта розроблявся з урахуванням пропозицій громадськості та експертів – представників наукових установ, вищих навчальних закладів, громадських наукових організацій, рад молодих учених тощо. У проекті акумульовано кращі надбання практики підтримки наукової сфери й публічно-приватного партнерства за доби незалежної України від часу створення першим головою ДКТН України С. Рябченком Національної наукової ради як органу представництва лідерів неформальної громадської думки вітчизняних науковців.

Чинний сьогодні Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» значною мірою морально застарів, тому положення нового законопроекту суттєво оновлені та вдосконалені з урахування вимог сьогодення, коли Україна стала на шлях євроінтеграції, і коли підписано угоду про асоційовану участь нашої держави в науково-інноваційній програмі ЄС «Горизонт-2020».

Законопроект дає визначення окремим поняттям та викладає низку основних термінів у новій актуалізованій редакції. Положення цього документу максимально спрямовані на створення нових підходів до управління і фінансування у науці, забезпечення ефективності та прозорості при здійсненні наукових досліджень і розробок та при їх фінансуванні, а також на підвищення рівня ефективності взаємодії представників наукової громадськості, органів виконавчої влади та реального сектору економіки у формуванні та реалізації єдиної державної політики у сфері наукової і науково-технічної діяльності.

Велика увага в законопроекті приділена Національній раді України з питань розвитку науки і технологій. Створення такої ради як постійно діючого консультативно-дорадчого органу при Кабінеті Міністрів України дасть можливість забезпечити ефективну взаємодію представників наукової громадськості, органів виконавчої влади та реального сектору економіки.

Крім того, законопроектом передбачено створення Національного фонду досліджень України, основною функцією якого буде грантова підтримка:

- виконання наукових досліджень і розробок;
- розвитку матеріально-технічної бази наукових досліджень і розробок високого рівня;
- організації та проведення конференцій, симпозіумів та інших комунікативних наукових заходів;
- стажування наукових працівників, у тому числі за кордоном;

– популяризації науки.

При цьому фонд буде мати можливість надавати індивідуальні, колективні та інституційні гранти.

Велике значення в цьому документі приділяється посиленню соціального статусу науковця, покращенню умов його праці та пенсійного забезпечення, а також стимулюванню та заохоченню молодих учених.

Зокрема, законопроект містить положення, якими запроваджується:

- гнучкий режим робочого часу в науковій установі;
- усунення фінансової дискримінації галузевої науки шляхом перекладання тягаря фінансування доплат до наукових пенсій на державний бюджет;
- можливість отримання вченими житла за рахунок цільового бюджетного фінансування чи інших джерел та його будівництва за рахунок отримання пільгових довгострокових кредитів;
- створення системи державних молодіжних стипендій, премій та грантів.

При цьому проектом Закону врегульовується питання, що стосується можливості науковим працівникам підвищувати свою кваліфікацію та проходити стажування як в Україні, так і за кордоном без втрати робочого місця та наукового стажу.

У законопроекті також приділяється увага питанням дослідницької інфраструктури, зокрема унормовується створення такого елемента інфраструктури наукової і науково-технічної діяльності, як Центр колективного користування науковим обладнанням. Крім того, цим документом створюються правові підстави для запровадження нової організаційної форми дослідницької інфраструктури – Державної ключової лабораторії.

Такі норми є дієвими механізмами цілеспрямованого впливу держави на вирішення найбільш актуальних проблем розвитку науки, підтримки найперспективніших напрямів наукових досліджень та забезпечення максимальної ефективності при використанні найсучаснішого наукового обладнання та концентрації найкращих наукових представників для вирішення ключових викликів, які стоять перед державою.

Законопроект містить норми, які покликані стимулювати діяльність наукових установ. Його положеннями для наукових установ запроваджена можливість:

- бути засновником інших юридичних осіб, що займаються науковою та науково-технічною діяльністю;
- бути засновником акціонерних товариств та товариств з обмеженою відповідальністю;
- утворювати науково-технічні комплекси.

Крім того, положеннями законопроекту передбачено звільнення від сплати до загального фонду Державного бюджету України частини прибутку (доходу) за результатами своєї фінансово-господарської діяльності державних

комерційних підприємств та казенних підприємств, які відносяться до наукових установ, а також науково-технічних комплексів, заснованих на державній власності.

Окремо документ регулює питання державної атестації наукових установ на основі прийнятих Комітетом Європейського дослідницького простору наукометричних індикаторів та встановлює, що рівень базового фінансування цих установ залежатиме від результатів цієї атестації.

Документ містить окрему статтю, що регулюватиме грантове фінансування наукової і науково-технічної діяльності за рахунок коштів державного бюджету, що безоплатно та безповоротно надаватиметься виключно на конкурсній основі без застосування процедур закупівлі.

Велика увага у законопроекті приділяється демократизації процедур внутрішнього управління в Національній академії наук України та у національних галузевих академіях наук.

Окремо фіксується норма щодо статусу національних академій як головних розпорядників бюджетних коштів та зберігаються положення чинного закону щодо права академічної самоврядності та самостійного вирішення національними академіями усіх питань, що стосуються реалізації такого права. Водночас запроваджено норми, які стимулюватимуть інтеграцію академічної та університетської науки.

Закон встановлює основні цілі міжнародного науково-технічного співробітництва, серед яких інтеграція України до Європейського дослідницького простору, та форми такого співробітництва, серед яких – участь у відповідних рамкових програмах Євросоюзу з науки та інновацій.

Прийняття цього законопроекту разом із вступом у дію раніше ухваленого Закону «Про вищу освіту» поліпшить наявну ситуацію у вітчизняній науці, посилить науковий потенціал, активізує інноваційну діяльність і дасть можливість вирішити нагальні проблеми науковців.

У цілому мета законопроекту – розширити можливості вчених, стимулювати надходження коштів в українську науку, створити економічно сприятливі умови для ефективного здійснення наукової і науково-технічної діяльності, максимально усунути штучні бар'єри та перешкоди, а також бюрократичні перепони на усіх рівнях.

Текст законопроекту розміщено на сайті «Громадянське суспільство та влада» за адресою: <http://goo.gl/ejhMXZ> (**Щодо проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» // Міністерство освіти і науки України (<http://goo.gl/mqvRQV>). – 2015. – 29.04).**